

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Н. В. БІЛОУС, кандидат філологічних наук, доцент,

І. В. ХАЧПАНОВА, студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: bilounat@gmail.com; i.khachpanova@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1038-4624

Анотація. *Аграрна галузь є каталізатором розвитку світової економіки. Досягнення сільського господарства в глобальному контексті важко переоцінити. Оскільки міжнародна комунікація відіграє ключову роль в бізнесі, у фокусі лінгвістів постає саме переклад термінів - одиниць, які завжди становили собою труднощі при інтерпретації. У статті розглянуто специфіку німецької термінології аграрної галузі, висвітлено погляди лінгвістів на перекладацькі трансформації як один із продуктивних методів перекладу, проаналізовано труднощі перекладу фахової лексики та наведено приклади перекладу аграрних багатокomпонентних термінів. З огляду на те, що аграрна галузь стрімко і динамічно розвивається в умовах глобалізації, проблема уніфікації термінології та її адекватний переклад завжди будуть актуальними.*

Ключові слова: *трансформації, фахова лексика, денотація, конотація, конкретизація, генералізація, еквівалентність*

Фахові терміни є ключовою складовою науково-технічних текстів і становлять одну з головних труднощів їх перекладу з огляду на свою неоднозначність, відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, а також певні відмінності процесу термінотворення в німецькій та українській мовах.

Більшість лінгвістів підкреслюють, що адекватний переклад термінів передбачає, в першу чергу, відмінних знань перекладача тієї галузі науки або техніки, до якої належить вихідний текст, і, по-друге, розуміння змісту термінів вихідною мовою і знання фахової термінології рідною мовою. Як зазначає А. Коваленко, при перекладі науково-технічної літератури важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, в якому він розкриває своє лексичне значення [2, с. 65], адже лише в контексті можна зрозуміти, до якої конкретної галузі знань належить даний термін і відповідно перекласти його за допомогою максимально близького еквіваленту у мові перекладу. Тому А. Коваленко виділяє два етапи у процесі перекладу термінів: перший – це з'ясування значення терміна у контексті, а другий – це переклад значення рідною мовою.

Актуальність дослідження. Розвиток аграрної галузі передбачає не лише економічне процвітання сільського господарства та держави в цілому, а й створює умови для досліджень в лінгвістичному аспекті діяльності галузі, а саме перекладі термінів. При перекладі науково-технічної літератури низкою авторів прийнято застосовувати певні трансформації з метою досягнення адекватності і еквівалентності. Досі питання перекладацьких трансформацій є одним з найважливіших аспектів перекладацької теорії, і невід'ємним компонентом при дослідженні методів та прийомів перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню перекладацьких прийомів та способів досягнення адекватності перекладу цільового тексту

присвячували свої праці такі лінгвісти, як Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Я. Й. Рецкер, О. О. Селіванова.

Метою дослідження є проаналізувати та систематизувати лексико-граматичні трансформації, окреслити специфіку та визначити особливості перекладу аграрних термінів.

Матеріали і методи дослідження. У ході дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати дослідження. Досягнення адекватності перекладу безпосередньо залежить від умінь перекладача вірно визначити своєрідність тексту оригіналу та використати перекладацькі трансформації. Розглянемо класифікацію перекладацьких трансформацій, запропоновану О. Селівановою. Лінгвіст виокремлює такі перекладацькі трансформації: формальні, формально-змістові та прагматичні [4, с. 87].

Кожний із цих типів трансформацій представлений одиницями різних мовних рівнів: Формальні трансформації передбачають модифікацію форми текстових частин в перекладі без зміни змісту оригіналу. На фонетичному рівні: 1) транскрипція; 2) транслітерація; 3) фонографічна заміна за традицією. На словотвірному рівні: 1) словотвірне калькування; 2) інверсія складових частин слова. На лексичному рівні зміни форми репрезентовані відповідниками в іншій мові з однаковим смисловим наповненням. На морфологічному рівні: 1) категорійна заміна без спотворення змісту; 2) зміна частини мови; 3) заміна морфологічних засобів лексичними; 4) усунення чи виникнення явища транспозиції числа, часу, способу дії тощо, на відміну від оригіналу. На синтаксичному рівні: заміни синтаксичного зв'язку у словосполученнях і реченнях анафоричними й еліптичними замінами, об'єднання та членування речень зі збереженням змісту, опущення та додавання мовних одиниць або конструкцій, які не змінюють змісту перекладу.

Формально-змістові трансформації передбачають зміну як форми, так і змісту. На фонетичному рівні трансформації властиві здебільшого поетичним текстам. На лексичному рівні формально-змістові трансформації мають два плани вираження: денотативний та конотативний. У денотативному аспекті: синонімічні, метонімічні (гіперонімічні, гіпонімічні, еквонімічні тощо), конверсивні, а також антонімічні й метафоричні трансформації. У конотативному аспекті: оцінно-емотивні, експресивні та функціонально-стилістичні зміни. На морфологічному рівні: категорійні заміни, зміни частини мови, заміни граматичних засобів лексичними і т. д., які тягнуть за собою зміни сенсу. На рівні синтаксичному: заміна слова сполучкою і навпаки, заміна зв'язків в реченні, вилучення, перестановка або додавання елементів речення та частин тексту.

Прагматичні трансформації, які авторка також відносить до формально-змістових репрезентують зміну форми та змісту одиниць тексту або текстових фрагментів, що націлено на збалансування прагматичного впливу перекладу на цільову аудиторію у співвіднесенні з оригіналом.

Розглянемо класифікацію термінів за А. Суперанською. Лінгвіст виділяє такі групи термінів [5, с. 78]:

1) терміни-слова (вони виражені єдиним словом) - *die Mohre* – морква, *der Sellerie* – селера, *die Ergiebigkeit* - урожайність;

2) терміни-словосполучення: *die Führung von Schlagkarten* - паспортизація земель;

3) багатокomпонентні терміни - *Hammerpresse* – прес-молот, *Ritzenwelle* – вал-шестерня, *der Greiferradschlepper* – трактор з колесами зі шпорами.

Провідним способом утворення термінів у німецькій мові є словоскладання. Більшість аграрних термінів складають двокомпонентні слова. Наприклад, *das Altlast* – *покинута площа*, *Altatterie* – *відпрацьований акумулятор*, *die Arterhaltung* – *збереження видів*, *Bodenfilter* – *поля фільтрації*. Така особливість та своєрідність словотворення німецьких слів ускладнює процес перекладу та вимагає ретельного підбору найбільш релевантних еквівалентів. Перекладач мусить не лише уміло виокремити компоненти та запропонувати переклад кожного з них, а й мати достатній рівень фонових знань для їх застосування при перекладі специфічної термінології, оскільки науково-технічна лексика має уніфікований характер.

Я. Й. Рецкер запропонував наступну класифікацію лексичних трансформацій [3, с. 122]: диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація втрат в процесі перекладу. Конкретизація – це заміна слова або словосполучення з більш широким значенням словом або словосполученням з більш вузьким значенням [1, с. 134]. Іншими словами, конкретизація передбачає заміну родового поняття видовим. Конкретизацію диференціюють на два підвиди – мовну і контекстуальну. Контекстуальна конкретизація залежить від конкретного тексту і застосовується для дотримання стилю і є екстралінгвістичним компонентом. При мовній конкретизації здійснюється заміна широкого поняття з наступних причин:

- за наявності різниці лексичної структури слів двох мов (при перекладі слів: *die Ackerkrume* – *орний шар*, *das Ausgleichsgetriebe* – *диференціал*);

- відсутність лексичної одиниці, що має настільки ж широке значення, що і передана одиниця (наприклад, переклад таких дієслів, як *machen*, *kommen*, *lassen*). Застосування контекстуальної конкретизації продиктовано особливостями тексту оригіналу і реалізується в перекладі не тільки зі стилістичних міркувань, а й для досягнення адекватності перекладу та забезпечення інформативності цільового тексту. В українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичних вимог. Наприклад: *kreisrunde Glasscheibe* - *ілюмінатор* (а не *кругле вікно*), *Holz* - *дерев'яні бруси* (а не *деревина*).

Конкретизація і генералізація є протилежними явищами. Головна причина необхідності їх вживання – відмінність у смисловому обсязі німецьких і українських лексем. Ці перекладацькі прийоми зустрічаються найчастіше і дозволяють розширити або звужити мовне явище. Звуження значення вихідної лексеми застосовується для перетворення мовної одиниці таким чином, щоб вона стала зрозумілою носію перекладеної мови.

Висновки і перспективи. Таким чином, переклад аграрних термінів є досить складним завданням для перекладача. Не дивлячись інтенсивність глобалізаційних процесів, активне використання комунікації, перекладач повинен враховувати те, що кожна мовна система розвивається самостійно: в ній діють власні мовні реалії, закріплені культурні реалії, з'являються неологізми, які ще не мають еквівалентів на момент перекладу на інші мови. Переклад аграрної термінології залишається особливо актуальним для розвитку вітчизняної та світової економіки, адже адекватний переклад науково-технічної термінології оптимізує комунікаційні процеси як у бізнесі, так і в науці. Основними інструментами перекладача при перекладі аграрних термінів з німецької українською є лексичні та граматичні трансформації, які дозволяють адаптувати текст до реалій цільової мови.

Список використаних джерел

1. Бархударов, И. С. Язык и перевод (теория и практика перевода) [Текст] / И. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Коваленко, А. Я. Общий курс научно-технического перевода: Пособие по переводу с англ. языка на рус. [Текст] / А. Я. Коваленко. – К.: ИНКОС, 2003. – 320 с.
3. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода [Текст] / Я. И. Рецкер / Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – М.: Валент, 2007. – 244 с.
4. Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008 – 712 с.
5. Суперанская, А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории [Текст] / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М.: Эдиториал, 2013. – 248 с.

References

1. Barkhudarov, I. S. (1975) Yazyk i perevod [Language and translation]. Moscow: Mezhdunarodnyie otnosheniya, 1975. – 240 p.
2. Kovalenko, A.Y. (2003) Obshchiy kurs nauchno-tekhnicheskogo perevoda [General course of scientific and technical translation]. Kyiv.: INCOS, 2003. – 320 p.
3. Retsker, Y. I. (2007) Teoriya perevoda i perevodcheskaya praktika [Theory of Translation and Translation Practice]. Moscow: Valent, 2007. – 244 p.
4. Selivanova, O. O. (2008) Suchasna lingvistyka: napryamy ta problem [Modern Linguistics: Directions and Problems]. Poltava: Environment-K, 2008 – 712 p.
5. Superanskaya, A. V., Podolskaya, N.V, Vasilieva, N.V. (2013) Obshchaya terminologiya: Voprosy teorii [General terminology: Questions of the theory]. Moscow: Editorial, 2013. – 248 p.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НЕМЕЦКИХ ТЕРМИНОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОТРАСЛИ

Н. В. Белоус, И. В. Хачпанова

Аннотация. *Аграрная отрасль является катализатором развития мировой экономики. Достижения сельского хозяйства в глобальном контексте трудно переоценить. Поскольку международная коммуникация играет ключевую роль в бизнесе, в фокусе лингвистов актуализируется именно перевод терминов - единиц, которые всегда представляли собой трудности при интерпретации. В статье рассмотрена специфика немецкой терминологии аграрной отрасли, освещены взгляды лингвистов на переводческие трансформации как один из продуктивных методов перевода, проанализированы трудности перевода профессиональной лексики и приведены примеры перевода аграрных многокомпонентных терминов. Учитывая то, что аграрная отрасль стремительно и динамично развивается в условиях глобализации, проблема унификации терминологии и ее адекватный перевод всегда будут актуальными.*

Ключевые слова: *трансформации, профессиональная лексика, денотация, коннотация, конкретизация, генерализация, эквивалентность*

TRANSLATION PECULIARITIES OF GERMAN AGRICULTURAL TERMS

N. V. Bilous, I. V. Khachpanova

Abstract. *Analysis of translation transformations in agrarian terms translation process. Introduction. Professional terms are a key component of scientific and technical texts and represent of the main difficulties of their translation due to their ambiguity, lack of*

equivalents of new terms in the target language, as well as certain differences in the terminology formation process in the German and Ukrainian languages.

Most linguists emphasize that an adequate translation of terms presupposes, first of all, the excellent knowledge of the translator of the field of science or technology to which the source text belongs, and, secondly, understanding the content of the terms in the source language and knowledge of the terminology of the native language.

The agrarian sector is crucial for the development of the economy. Achievements of agricultural sector in a global context are difficult to overestimate. As international communication plays a key role in business, attention of linguists is focused on the translation of terms - the units that have always encountered difficulties in interpreting.

Purpose. The aim of the article is to determine the specificity of agrarian terms, to highlight the points of view on this problem of scholars and to analyze the role of translation transformations in the process of interpretation of agrarian terms.

Results. The research showed that the main reason for the use of such transformations as concretization and generalization is the difference in the semantic volume of German and Ukrainian lexemes. These interpreting techniques are most common and allow the translator to expand or narrow the language phenomenon. Narrowing the value of the output lexeme is used to convert the linguistic unit so that it becomes understandable for the native speaker.

Conclusion. Despite the intensity of globalization processes, the translator must take into account the fact that each language system develops independently: it has its own language realities, fixed culture-specific terms and there appear neologisms that do not yet have the equivalent at the moment of translation into other languages. The translation of agrarian terminology remains particularly relevant for the development economy, as an adequate translation of scientific and technical terminology optimizes communication processes in business as well as in science. The main tools of an interpreter, when translating agrarian terms from German into Ukrainian, are lexical and grammatical transformations that allow the text to be adapted to the realities of the target language.

Keywords: *transformation, professional terms, denotation, connotation, concretization, generalization, equivalence*